

Beheer en beleidsinstrumentarium voor A-locaties

Wie A zegt moet ook.....

Zowel vanuit het beleid als vanuit de praktijk komen signalen dat het huidige A-locatiebeleid onvoldoende bijdraagt aan instandhouding en verdere ontwikkeling van de A-locaties. Dit artikel gaat op de instandhouding en verdere ontwikkeling van deze locaties in. Het geeft hiertoe aanbevelingen vanuit het onderzoek en vanuit de praktijk. Passende sturingsinstrumenten en financiële gevolgen van een nieuw A-locatiebeleid komen aan de orde.

De Nederlandse bossen kennen veel verschijningsvormen. De oorzaken voor die verschillen zitten vooral in de bodem en de waterhuishouding, maar ook in de wijze waarop het bos is ontstaan en de manier waarop de mens er mee om is gegaan. De ontwikkeling van het bos is en wordt in veel gevallen in een bepaalde richting gestuurd door de beheerder van het bos. Die laat zich daarbij leiden door de doelstelling en functies die het bos moet vervullen. Moet er hout uitkomen? Moeten recreanten het aantrekkelijk vinden? Of gaat het vooral om het tot ontwikkeling laten komen van natuurwaarden? Dit laatste wordt steeds belangrijker. In het rijksbeleid is vastgelegd dat in ongeveer 20% van het Nederlandse bosareaal het accent dient te liggen op de natuur. De Ecosysteemvisie Bos (AI 1995) wijst ten behoeve van het

behoud, herstel en de ontwikkeling van zeer natuurlijke bossen 320 A-locaties en boscomplexen aan, die op grond van hun huidige kwaliteit en samenstelling hoge natuurwaarden bezitten. Voor de instandhouding van de kwaliteit van deze bossen is het van belang dat het beheer aansluit

op natuurlijke processen en patronen van het bos en zijn groeiplaats. Ook steeds meer boscigenaren en beheerders krijgen belangstelling voor de ontwikkeling van natuurwaarden in de bossen. Rijksbeleid en de wensen van boscigenaren sluiten op dit punt goed op elkaar aan.

Dood hout in berken-elzenbroekbos

Het DLO-Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek heeft in opdracht van de directie Natuurbeheer van het ministerie van LNV onderzoek gedaan naar het beheer en beleidsinstrumentarium voor de waardevolle bosgemeenschappen (ook wel A-locaties genoemd). Het onderzoek heeft zich gericht op verbeteringen van het huidige beleid omdat vanuit zowel het beleid als de praktijk signalen komen dat het huidige A-locatiebeleid onvoldoende bijdraagt aan instandhouding en verdere ontwikkeling van de A-locaties. Dit artikel geeft een beschrijving van het uitgevoerde onderzoek. Allereerst komt de opzet van het onderzoek aan de orde. Vervolgens worden de criteria voor A-locaties en de voorgestelde beheermaatregelen besproken. Daarna worden de resultaten van het onderzoek m.b.t. het draagvlak voor het A-locatiebeleid, gewenste beleidsinstrumenten en de sturingsstrategie behandeld. Tenslotte worden aan de hand van een passende sturingsstrategie aanbevelingen voor nieuw beleid gedaan en worden de financiële gevolgen van dit beleid besproken.

Opzet van het onderzoek

In het begin van het onderzoek is een workshop met eigenaren en beheerders van A-locaties gehouden om de probleemstelling en opzet van het onderzoek zo goed mogelijk af te stemmen op de situatie in de praktijk. In overleg met de opdrachtgever is er vervolgens voor gekozen een 30-tal A-locaties, die in een representatieve steekproef (gestratificeerd naar beheerproblemen) zijn geselecteerd, nader te bekijken. De toestand van deze A-locaties is tijdens veldbezoeken beoordeeld aan de hand van criteria. Tijdens dit veldbezoek is eveneens beoordeeld welke aanvullende beheermaatregelen ge-

wenst zijn om instandhouding en verdere ontwikkeling van de A-locaties te bevorderen. Bij deze beoordeling is naar de A-locaties gekeken vanuit het oogpunt van natuur.

Om het beleid inzicht te geven in de kosten die gepaard gaan met een uitvoeriger A-locatie beleid waarin aanvullende maatregelen worden uitgevoerd (indien nodig) is een berekening van deze kosten uitgevoerd. Hierbij is uitgegaan van 2 beheervarianten; de eerste gaat uit van een eindsituatie van inheems geïntegreerd bosbeheer waarin houtoogst mogelijk is, de tweede gaat uit van een niets-doen beheer waarin geen houtoogst meer plaats vindt.

In een mondelinge enquête, die is gehouden onder 33 eigenaren/beheerders van de geselecteerde particuliere en gemeentelijke A-locaties zijn de maatregelen voorgesteld. De enquête is breed opgezet om een duidelijke indruk te krijgen van problemen die zich in de A-locaties voordoen en van maatregelen die vanuit de praktijk gewenst zijn om deze problemen op te lossen. Tevens is eigenaren/beheerders gevraagd hoe een eventueel nieuw A-locatiebeleid er in hun ogen uit moet zien. Tijdens twee informatiebijeenkomsten zijn de resultaten van het onderzoek aan eigenaren/beheerders en andere belangstellenden gepresenteerd. Doel van deze avonden was een terugkoppeling van de resultaten van het onderzoek naar de eigenaren/beheerders toe.

Criteria voor A-locaties en beheersmaatregelen

A-locaties bos zijn die stukjes bos die landelijk gezien en ten opzichte van de omgeving een hoge mate van natuurlijkheid hebben; ze zijn dus al een heel eind op weg naar een natuurlijke

bosgemeenschap. Het zijn tevens de beste uitgangssituaties voor de ontwikkeling van natuurwaarden in het omliggende bos. Met behulp van het A-locatiebeleid streeft de rijksoverheid er naar de beste voorbeelden van de 33 in Nederland voorkomende bosgemeenschappen (Van der Werf 1991) in stand te houden. De geselecteerde A-locaties dienen zoveel mogelijk te voldoen aan de volgende criteria:

1. niet bewerkte bosbodems
2. oude bosgroeiplaatsen
3. inheemse planten- en diersoorten
4. voldoende oppervlakte (het z.g. minimum structuurareaal)
5. spontaan ontwikkeld bos
6. hoge natuurwaarde van de omgeving (ligging in boscomplexen)
7. voldoende buffering (bescherming tegen ongewenste externe invloeden).

Niet alle geselecteerde locaties zullen aan alle genoemde voorwaarden voldoen omdat deze voor een aantal bosgemeenschappen simpelweg niet meer aanwezig zijn in Nederland. Er is echter wel naar gestreefd de beste voorbeelden als A-locatie aan te wijzen. Particuliere eigenaren en gemeenten komen voor een bijdrage ter instandhouding en verdere ontwikkeling van A-locaties in aanmerking. In de regeling Functiebeloning Bos en Natuurterreinen is daartoe een toeslag waardevolle bosgemeenschappen opgenomen. Voorwaarde om daarvoor in aanmerking te komen is dat het betreffende gebied als A-locatie is geselecteerd. Daarnaast moet men aan een aantal extra voorwaarden voldoen. Deze zijn erop gericht te voorkomen dat de kwaliteiten van de A-locaties, met name de natuurwaarden, achteruit gaan. Om instandhouding en verdere ontwikkeling van A-locaties te bevorderen is in dit onderzoek be-

Daslook in eiken-haagbeukenbos

keken welke aanvullende beheermaatregelen hieraan kunnen bijdragen. Deze aanvullende beheermaatregelen zijn niet in alle A-locaties noodzakelijk omdat een deel daarvan al in grote mate aan het ideaalbeeld voldoet. De aanvullende beheermaatregelen worden ingedeeld in 3 categorieën:

- maatregelen die te maken hebben met beheerplanning
- beheermaatregelen binnen de A-locatie
- beheermaatregelen in de omgeving van de A-locatie

Maatregelen die te maken hebben met de beheerplanning

Maatregelen binnen deze categorie hebben tot doel het inzicht in (het functioneren van) de A-locatie te vergroten. Om in het beheer de juiste beslissingen te kunnen nemen is kennis van de bosbodem en het in het verleden gevoerde beheer van groot belang. Daarnaast is het van belang dat samen met de beheerder een beheerplan wordt opgesteld om duidelijk voor ogen te krijgen op welke manier de A-locatie het beste beheerd kan worden, met inachtneming van de wensen van de eigenaar/beheerder. Het gaat hier om de volgende maatregelen:

- Bodemkartering en bepaling van de Potentieel Natuurlijke Vegetatie
- Bepaling van de boshistorie
- Inventarisatie van inheems genenmateriaal
- Opstellen van een beheerplan.

Beheermaatregelen binnen de A-locatie

Maatregelen binnen de A-locaties zijn er vooral op gericht om de bosontwikkeling zo snel mogelijk aan te laten sluiten aan

de spontane processen. Ze zijn dus vooral in de beginperiode aan de orde en moeten worden gezien als een inleidend beheer. Het verwijderen van exoten en het maken van meer structuur in de A-locaties zijn in veel gevallen de meest ingrijpende maatregelen. Er wordt naar gestreefd de A-locaties vrij te maken van uitheemse boomsoorten en de eenvormige structuur, ontstaan door grootschalige kap en aanplant in het verleden, te doorbreken. Daarnaast worden in

een aantal gevallen maatregelen met betrekking tot de waterhuishouding, recreatiebegeleiding en sanering van afval voorgesteld.

Maatregelen in de omgeving van de A-locatie

De kwaliteit van de A-locaties wordt niet alleen bepaald door de situatie binnen de A-locatie, maar ook door ongunstige invloeden van buitenaf. Voor het weren hiervan kunnen verschillende maatregelen wenselijk zijn. Om te

Duin-eikenbos

voorkomen dat schadelijke stoffen of zaden van ongewenste boomsoorten de A-locatie bereiken wordt voorgesteld een bufferzone van 100 meter breed om de A-locatie in te stellen. In deze bufferzone dienen de exoten te worden verwijderd.

Om alle stadia van het natuurlijke bosmozaïek ruimte te geven is een minimale oppervlakte bos nodig. Dit wordt het minimum structuurareaal genoemd. Indien het bosgebied waarin de A-locatie ligt te klein is om hieraan te voldoen wordt bosuitbreiding voorgesteld. Maatregelen met betrekking tot de waterhuishouding en recreatiegeleiding spelen ook in de omgeving van de A-locatie. Het tegengaan van verdroging is bijvoorbeeld een maatregel die vaak voor een groter gebied dient te worden aangepakt.

Draagvlak voor het A-locatie beleid

In de enquête is het draagvlak voor het A-locatie beleid bepaald. Aan 33 eigenaren/beheerders is gevraagd hoe zij staan tegenover het huidige A-locatie beleid en de daaraan verbonden voorwaarden en hoe zij staan tegenover eventuele aanvullende voorwaarden (maatregelen).

De steekproef

Het betreft een steekproef onder particuliere beheerders (inclusief waterleidingbedrijven, Hoge Veluwe die verder overige particulieren worden genoemd) en gemeentelijke beheerders. De beheerders van A-locaties kennen een grote diversiteit. Het gaat bij de particuliere beheerders om grote en kleine bezittingen, eigenaren die zelf het beheer voeren of dit door een rentmeester of beheerder laten doen. De eigenaren/beheerders hebben over het algemeen een sterke binding met het bos.

Draagvlak huidige A-locatie beleid

Alle respondenten ondersteunen een overheidsbeleid om de waardevolle bosgemeenschappen in stand te houden. Veel particuliere eigenaren zijn trots op de aanwijzing als A-locatie van hun bosgebied en zien het als een erkenning voor goed beheer van de eigenaar/beheerder en hun voorgangers. Daarnaast noemt ongeveer de helft van de respondenten negatieve gevolgen. Daarbij gaat het vooral om planologische schaduwwerking (incl. aanscherpen normen verzuring) en toenemende recreatiedruk (o.a. door publiciteit).

De gemeenten, overige particulieren en beheerders van Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en een Provinciaal Landschap noemen de erkenning en daarmee prioriteit bij de moederorganisaties en de aandacht vanuit de overheid in planvorming e.d. als positieve factor.

Het merendeel van de eigenaren/beheerders, die in aanmerking komen voor de toeslag waardevolle bosgemeenschappen, kent deze toeslag. Alhoewel het in de steekproef meevalt is de deelname aan de regeling in zijn algemeenheid nog beperkt (Hekhuis et al, 1997). Meer dan de helft van de beheerders geeft ook aan problemen te hebben met de voorwaarden waaraan moet worden voldaan om voor de toeslag in aanmerking te komen. De voorwaarde dat kapvlakten binnen A-locaties maximaal 10 are groot mogen zijn wordt hier vooral genoemd.

Draagvlak aanvullend A-locatie beleid

Om draagvlak voor beleid te krijgen is het van belang dat eigenaren/beheerders inzien waarom het beleid gemaakt is of gemaakt dient te worden; kortom zij moeten eerst het probleem onder ogen zien. Op twee na delen alle geënquêteerden de algemene probleemperspectief 'instandhouding en ontwikkeling waardevolle bosgemeenschappen'. Zij begrijpen dat de overheid de achteruitgang van de bosgemeenschappen als een probleem ziet en zien het ook zelf als een probleem. Vrijwel alle beheerders accepteren ook dat de overheid actief stuurt op dit terrein en vinden dit ook maatschappelijk gezien juist. Maatregelen waar de particuliere beheerders vrijwel allemaal positief tegenover staan zijn beheer

advisering, recreatiebegeleiden- de maatregelen, herstel bosran- den, opruimen afval, aangepast landbouwbeheer en herstel van waterkwaliteit en -kwantiteit (de laatste twee zijn in veel gevallen geen activiteit voor de boseige- naar maar voor andere actoren zoals waterschappen). Maatre- gelen waar de particuliere be- heerders deels positief en deels negatief tegenover staat zijn: ver- beteren bosstructuur, laten staan van aftakelende bomen en verho- gen van de grondwaterstand door het dichtgooien van grep- pels. Maatregelen waar de parti- culiere beheerders overwegend negatief tegenover staan zijn het verwijderen van de exoten uit de A-locatie, het verwijderen van de beschoeiing langs waterlopen en het laten meanderen van beken, het maken van open plekken, het aanleggen van stuwen of het la- ten vallen van bomen in de beek, exoten verwijderen in de buffer- zone en bosuitbreiding op speci- fieke locaties (vooral wanneer dit effect heeft op het landschap). Ook een deel van de overige beheerders en enkele beheer- ders van Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en een Provin- ciaal Landschap hebben proble- men met het verwijderen van exoten (redenen: te sterke in- greep, landschappelijke/cultuur- historisch belang), verbeteren bosstructuur, recreatiebegelei- dende maatregelen, dichtmaken bosranden, maken open plek- ken, verwijderen exoten bufferzo- ne en bosuitbreiding. Ook voor deze groep kan dus geconclu- deerd worden dat de aanvullen- de maatregelen niet door alle be- heerders worden gedragen. Meer dan de helft van de particu- liere eigenaren en een van de ge- meenten staat negatief tegen- over een overgang naar 'niets doen' beheer voor hun A-locatie (zie tabel 1). Het draagvlak voor een geïntegreerd bosbeheer met

Tabel 1. Houding beheerders t.o.v. 'niets doen' beheer

Eigendoms categorie	Negatief	Neutraal	Positief
Particulier	11	2	6
Overige particulieren	0	0	6
Gemeenten	0	1	2
Totaal	11	3	14
SBB, NM, Prov. L.	0	0	4

alleen inheemse boomsoorten (maar wel houtoogst) is aanzien- lijk groter. Een deel van de eige- naren die tegen het verwijderen van de exoten zijn, heeft er geen probleem mee dat overgegaan wordt naar geïntegreerd bosbe- heer zolang deze overgang maar niet te snel moet.

Beleidsinstrumenten

In dit onderzoek is een mogelijk instrumentarium voor het nieuwe A-locatie beleid uitgewerkt. Het gaat om een voorstel op basis van de resultaten van deze stu- die en de ervaringen in de ge- houden bijeenkomsten aan het begin en het eind van de studie. De definitieve uitwerking en keu- ze is een beleidsmatige keuze en natuurlijk geen onderdeel van dit onderzoek.

Sturingsstrategie

De doelen van de betrokkenen bij de A-locaties, hun houdingen ten opzichte van dit beleid en de verhoudingen tussen eigenaren en overheid wijst op de passend- heid van een combinatie van transactiesturing (subsidies) en netwerksturing (Kuindersma, 1996). Hiërarchische sturing (wet en regelgeving) lijkt minder zin- vol. Netwerksturing is een stu- ringsstrategie waarin sterk de na- druk wordt gelegd op het leveren van maatwerk, het bereiken van consensus door overleg en op sturing met behulp van interme- diairs (bijv. de bosgroepen). Omdat meer dan de helft van de particuliere eigenaren aangeeft duidelijke problemen te hebben

met de specifieke overheidsdoe- len met hun A-locatie-bos, is net- werksturing niet voldoende. Om deze eigenaren over de streep te trekken zal een financiële prikkel (bijv. een subsidie) noodzakelijk zijn. Het feit dat de meeste parti- culiere eigenaren over weinig fi- nanciële middelen voor het bos- beheer beschikken, versterkt deze noodzaak alleen maar. Een combinatie van netwerksturing en een financiële prikkel lijkt dus het meest passend voor het A-locatiebeleid. Dit geldt met name voor de particuliere eigenaren. Voor de andere eigenaarscater- gorieën, is wellicht een vorm van netwerksturing voldoende. Overigens heeft netwerksturing ook bepaalde nadelen. Zo staat ruwweg een vijfde deel van de particuliere eigenaren sterk ne- gatief tegenover de A-locatie doelen. Met het voorgestelde 'lichte' instrumentarium gaat de A-locatie op termijn wellicht zelfs verloren. In deze gevallen kan de overheid overgaan tot de inzet van een 'zwaar' instrumentarium (veel financiën of zelfs hiërarchi- sche sturing waar de meeste par- ticulieren negatief tegenover staan), met als nadeel dat dit hoge kosten of conflicten (negatie- ve effecten op samenwerkings- bereidheid van eigenaren) met zich meebrengt. Een andere op- lossing in dergelijke gevallen is een aanpak waarin met een ver- brede doelstelling naar de A-locatie wordt gekeken. Door speci- fieke problemen met betrekking tot bijvoorbeeld landschap of re- creatie gelijktijdig met de A-locati-

Tabel 2. Kosten aanvullend A-locatiebeleid in guldens

Instrument	Overgang naar inheems geïntegreerd bosbeheer	Overgang naar nies-doen beheer
Structurele bijdrage	184.000	498.000
Individueel beheersadvies	682.000	682.000
Projectsubsidies voor inleidend beheer	6.100.000	4.300.000
Coördinator en regionale contactpersonen	400.000	400.000

tie problematiek aan te pakken zijn eigenaren/beheerders eerder bereid mee te werken.

Uitwerking instrumentarium

Vanuit de sturingsstrategie netwerksturing worden sturingsinstrumenten in termen van overdracht van kennis, het bereiken van consensus door overleg, het leveren van maatwerk en de inzet van intermediairs aanbevolen. Uit de enquêtes en informatiebijeenkomsten blijkt dat het overgrote deel van de beheerders een rol ziet voor bosgroepen bij de uitvoering van het A-locatiebeleid. Het merendeel van de beheerders staat daarnaast ook positief t.o.v. een coördinator die adviseert inzake A-locatie beheer. Unaniem zijn de particuliere beheerders positief over een gericht beheeradvies (maatwerk). Ten aanzien van de financiële instrumenten ondersteunen veel beheerders een combinatie van projectgewijze subsidies en een meer structurele bijdrage/beloning/compensatie. Voor de structurele bijdrage wordt een vaste bijdrage het meest positief gewaardeerd, omdat het eenvoudig is (geen papierwinkel, geen controle e.d.). Daarna een functiebeloning gebaseerd op terreinkenmerken. Voor projectgewijze subsidies wordt vooral gepleit bij het eventuele inleidend beheer. Voor de overige particulieren en gemeenten geldt een vergelijkbaar verhaal. Voor deze eigenaren/beheerders is er nog iets meer behoefte aan informatie in

de vorm van algemene voorlichting en voor een deel van de beheerders ook cursussen, maar toch vooral aan een gericht beheeradvies (allen positief tot neutraal).

De aanvullende A-locatie maatregelen betekenen voor de eigenaren:

- een structurele opbrengstderiving (bij nietsdoen beheer, maar ook bij geïntegreerd bosbeheer met inheemse boomsoorten door aanpassing van boomsoortensamenstelling);
- extra maatregelen op korte termijn voor inleidend intern beheer en extern beheer zoals exoten verwijderen, structuurverbetering, bosuitbreiding etc. Deze maatregelen verschillen sterk per A-locatie en vragen dus maatwerk.

Samenvattend volgen uit het voorgaande voor het nieuw/aanvullend A-locatiebeleid de volgende mogelijkheden voor instrumenten om het A-locatiebeleid te realiseren:

1. Structurele bijdrage (vast of gedifferentieerd naar beheer/functieervulling);
2. Individueel beheeradvies en een individueel projectgewijze aanpak voor complexe A-locaties;
3. Projectsubsidies voor inleidend beheer (gekoppeld aan het beheeradvies);
4. Coördinator en/of regionale contactpersonen (incl. helpdesk).

De koppeling van de projectsubsidies voor het inleidend beheer aan het individuele beheeradvies kan voorkomen dat ineffectief gebruik wordt gemaakt van de projectsubsidies. Bovendien kan het de problematiek van richtlijnen voor toekenning van projectgewijze subsidies in de individueel sterk verschillende situaties in de A-locaties ondervangen. Maatwerk is nodig; zo moet voor A-locaties met eigenaren met een lage verbondenheid en veel belangentegenstellingen via een projectgewijze aanpak (o.a. met verbrede doelstelling) getracht worden de verbondenheid te vergroten en op andere belangen van de eigenaren ingespeeld worden.

Voor een aantal onderdelen van het aanvullend A-locatiebeleid is het nodig en/of zinvol (o.a. i.h.k. van financiering en projectgewijze aanpak) gebruik te maken van bestaand instrumentarium:

- bosuitbreidingsinstrumenten (SBL-, Landinrichting) in het kader van uitbreiding van A-locaties;
- relatienota in het kader van buffering van A-locaties wanneer bosuitbreiding niet mogelijk is en in het kader van eventuele gevolgen bij aanpassing van de waterstand voor omliggende agrarische gebieden;
- WCL in het kader van een projectgewijze aanpak (een aantal A-locaties liggen in WCL gebieden);
- beleid t.a.v. waterkwaliteit en waterkwantiteit (o.a. GEBEVE);
- het gebruik van het OBN-instrumentarium in het geval effect gerichte maatregelen t.g.v. milieu-effecten in de A-locaties nodig zijn.

Financiële betekenis van een aanvullend A-locatiebeleid

De kosten voor aanvullend beleid in de bekeken A-locaties zijn 'opgehoogd' naar 83 boscomplexen

die bij particuliere en gemeentelijke beheerders liggen. In tabel 2 worden deze weergegeven.

Bij de berekening van de structurele bijdrage is nog geen rekening gehouden met het gegeven dat veel A-locaties relatief oude bossen zijn en dat het geïnvesteerde vermogen in de houtvoorraad hoger is dan bij een 'normale leeftijdsverdeling' waar bij de berekeningen vanuit is gegaan. Bij de berekening van de project-subsidies voor inleidend beheer is geen rekening gehouden met exoten in de bufferzone. Wanneer ook deze aangepakt worden komt er nog eens 1.4 (bij niets-doen beheer) tot 2.8 miljoen (bij inheems geïntegreerd bosbeheer) bij. De kosten voor de beheervorm inheems geïntegreerd bosbeheer liggen in dit geval hoger dan die voor de beheervorm niets-doen beheer omdat op plaatsen waar exoten verwijderd zijn hogere kosten worden gemaakt voor herbebossing. Er is ook nog geen rekening gehouden met bufferbeheer t.a.v. bosuitbreiding en aangepast landbouwbeheer. Wanneer in alle gevallen wordt overgegaan tot bosuitbreiding komt dit neer op een kostenpost van 20 tot 33 miljoen.

Per 1 januari 1997 werd door particulieren voor 1401 ha toeslag A-locaties uitbetaald. Voor publiek-

rechtelijke organen werd voor 68 ha toeslag aangevraagd. In totaal waren de uitgaven voor het huidige A-locatiebeleid in dat jaar 58 duizend gulden. Dit is maar een fractie van de uitgaven die nodig zijn om de A-locaties in stand te houden en verder te ontwikkelen.

Vrijwel geen van de particuliere eigenaren is bereid (deels) bij te dragen in de extra uitgaven voor aanvullende A-locatie maatregelen. De overige particulieren en gemeenten zijn wel bereid een deel van de extra uitgaven voor eigen rekening te nemen. Anders wordt het voor de gedeerde opbrengsten als gevolg van het uitvoeren van maatregelen (bv. vroegtijdige velling) of structurele opbrengstderiving (structureel aanpassing beheer). Ongeveer 40% van de particuliere eigenaren is wel bereid een deel van de gedeerde opbrengsten ten gevolge van het uitvoeren van maatregelen voor eigen rekening te nemen. Ongeveer de helft van hen is bovendien bereid een deel van de structurele opbrengstderiving (structurele aanpassing beheer) voor eigen rekening te nemen.

Slotopmerking

De uitvoering van het onderzoek en de voorbereiding voor de rapportage hadden plaats voor bekend was welke veranderingen in

aansturing en ondersteuning van bos- en natuurterrein-eigenaren zullen optreden als gevolg van het Programma Beheer. Wellicht kunnen de resultaten van dit onderzoek nog bijdragen aan de uitwerking daarvan.

Literatuur

- Al, E.J. (red) 1995. Natuur in bossen: Ecosysteemvisie Bos. Rapport IKC Natuurbeheer nr. 14. Informatie- en Kenniscentrum Natuurbeheer, Wageningen.
- Al, E.J. en J.L. van der Jagt 1995. Criteria voor A-locaties Bos. Werkdocument IKC Natuurbeheer nr. W-76. Informatie- en Kenniscentrum Natuurbeheer, Wageningen.
- Hekhuis H.J., M.N. van Wijk & C.J.M. van Vliet 1997. Effectiviteit Regeling Functiebeloning Bos en Natuurterreinen; een stap op weg naar realisatie van het Bosbeleidsplan. IBN-rapport 334, Wageningen.
- Hekhuis H.J., H.G.J.M. Koop, M.N. van Wijk & A.F.M. Olsthoorn (i.v.). Beheer en beleids-instrumentarium voor A-locaties. Wie A zegt moet ook Instituut voor Bos en Natuuronderzoek, Wageningen.
- Kuindersma, W. 1996. Netwerken, netwerksturing en bosbeleid; De mogelijkheden en effecten van netwerksturing in het bosbeleid. Reeks CSTM Studies en Rapporten, achtergrondrapport 2. Instituut voor Bos en Natuuronderzoek/Centrum voor Schone Technologie en Milieubeleid, Wageningen.
- Werf, S. van der 1991. Bosgemeenschappen; Natuurbeheer in Nederland deel 5. Pudoc. Wageningen.